

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ПЕТРЕНКО ГЕННАДІЙ ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 37.015.3-053.4(043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ЗДОРОВ'ЯФОРМУВАЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
ЦЬОСЬ Анатолій Васильович,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
перший проректор, проректор з адміністрування та розвитку.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ГАЛАМАНЖУК Леся Людвигівна,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, професор кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти;

кандидат наук з фізичного виховання та спорту
БАЛАЦЬКА Лариса Василівна,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту.

Захист відбудеться 24 лютого 2017 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.04 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: вул. Винниченка, 30, м. Луцьк, 43021.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (вул. Винниченка, 30 а, м. Луцьк, 43021).

Автореферат розіслано 24 січня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. В. Захожий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Наукові дослідження та статистичні матеріали свідчать, що протягом останніх років в Україні сформувалась досить негативна ситуація у стані здоров'я дітей, яка пов'язана з впливом різних чинників біологічного, соціально-економічного, екологічного, медико-організаційного характеру (Г. Л. Апанасенко, 1998; Л. Л. Галаманжук, Г. А. Єдинак, 2012; О. Д. Дубогай, 2015; Т. Ю. Круцевич, 2000; А. В. Цьось, 2015). Збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини – одне із основних завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту». На сучасному етапі переходу закладів освіти на навчання дітей з 6-річного віку особливого значення набуває забезпечення їхньої готовності до школи. За даними психолого-педагогічних досліджень (Н. В. Богдановська, В. О. Слободянюк, 2009; Е. С. Вільчковський, 1998; Л. В. Ковальчук, 2007), успішне навчання в школі можливе лише за умови, що на момент вступу дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку. Наукові дослідження Інституту педіатрії, акушерства і гінекології Академії медичних наук України показали, що при обстеженні дітей семи дошкільних закладів м. Києва, які готувались до школи, лише 22,7 % з них були віднесені до групи здорових, а у 51,7 % дітей виявлено різні хронічні захворювання.

Результати вивчення фізичного розвитку дітей, які подав Інститут педіатрії, акушерства і гінекології АМН України, показують тенденцію погіршення цих показників у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: 30–35 % першокласників мають надлишкову вагу, у 40 % дошкільнят і 64 % учнів початкових класів спостережено різноманітні порушення постави, які значною мірою визначаються фізичним розвитком дітей. При вступі до школи близько 70 % першокласників мають порушення у фізичному розвитку. Кількість здорових дітей зменшилася у 5 разів і серед контингенту дітей, які йдуть до школи, становить лише 10 % (Н. Маковецька, 2005).

Важлива роль у формуванні, збереженні та зміцненні здоров'я дітей, їхньому гармонійному фізичному і нервово-психічному розвитку належить педагогам дошкільних закладів – першій ланці в системі виховання і навчання. Підготовка педагога-вихователя, як і будь-якого спеціаліста, потребує величезної кількості знань, зокрема і в галузі педіатрії та дитячої гігієни, без яких неможливо бути висококваліфікованим фахівцем і успішно вирішувати важливі проблеми виховання й навчання дітей (Н. І. Коцур, 2008).

Сучасний стан фізичного виховання дітей дошкільного віку характеризується недостатньою ефективністю, яка не може забезпечити необхідного рівня фізичного здоров'я дошкільників (Л. Л. Галаманжук, 2016; Л. Гаращенко, 2011; О. Г. Лахно, 2013; С. Б. Шарманова, 2002). Застосування традиційних форм і методів фізичного виховання дошкільників ще й досі не орієнтовано на профілактику відхилень від норми і не сприяє активному попередженню функціональних порушень, хронічних захворювань і досягненню повноцінного фізичного розвитку та фізичної підготовленості дітей (Л. В. Балацька, 2013; К. М. Балунова, 2009; О. Л. Богінч,

2003; І. Р. Боднар, Я. К. Вітос, 2011; Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, 2011; Н. Пангелова, 2013).

Стан здоров'я дітей та фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах потребує виявлення обставин виникнення складної ситуації в дошкільному вихованні та перегляду комплексу заходів з її покращення. Один із таких заходів – упровадження здоров'яформувальних програм у фізичне виховання дітей дошкільного віку, особливо старшого дошкільного віку, зважаючи на критичний період в онтогенетичному розвитку та перехід дітей на наступний соціальний щабель – навчання в школі (О. Л. Богінч, Н. В. Ленінець, Ж. Г. Петрова, 2008; Л. Гаращенко, 2011). З'ясування закономірностей розвитку дитини, специфіки функціонування фізіологічних систем на різних етапах онтогенезу і механізмів, що визначають цю специфіку, є необхідною умовою забезпечення нормального фізичного і психічного розвитку молодого покоління.

Дитячий організм розвивається індивідуально, і біологічний вік може не збігатися з календарним, випереджуючи, або, навпаки, помітно відстаючи. У зв'язку з цим, удосконалення традиційних та пошук нових організаційно-методичних підходів до фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку є актуальним. Зважаючи на актуальність розв'язання завдань із формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, виникла потреба розробки та введення технологій здоров'яформувального фізичного виховання в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів завдяки комплексному підходу, а саме: застосування інтеграційних занять із фізичної культури (виконання вправ загальнорозвивального та спортивного характеру, елементів спортивних ігор та фізичних навантажень під музичний супровід); використання тестів для оцінки і корекції фізичного стану дітей, комп'ютерних технологій для об'єктивного моніторингу процесу фізичного виховання; раціонального використання обладнання та інвентарю під час занять; відповідної підготовки фахівців дошкільних закладів.

Аналіз наукових джерел, практики фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах дає змогу виявити суперечності, які посилюють актуальність роботи, як-от:

- між декларативними заявами суспільства щодо збереження здоров'я дітей дошкільного віку й ефективністю фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах;

- між завданнями фізичного виховання, сутністю законодавчих документів для дошкільних навчальних закладів та забезпеченням здоров'яформувального змісту занять;

- між необхідністю здоров'яформувального змісту фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах та недостатнім його науково-методичним обґрунтуванням.

Потреба розв'язання зазначених суперечностей, а також недостатнє теоретичне і практичне обґрунтування обраної теми зумовили актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за темою «Соціально-педагогічні та медико-біологічні основи фізичної активності різних груп населення» (номер держреєстрації 0115U002344). Роль автора полягає в розробці організаційно-методичних засад здоров'яформуального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Тема дисертації затверджена вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 26.01.2012 р.).

Мета дослідження – обґрунтувати організаційно-методичні засади здоров'яформуального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку та експериментально перевірити їх ефективність в умовах дошкільного навчального закладу.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати стан вивчення проблеми реалізації здоров'яформуального фізичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах;
- 2) визначити стан фізичного розвитку, функціональних можливостей та фізичної підготовленості дітей 5–6 років як передумови реалізації здоров'яформуального фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах;
- 3) виявити організаційно-методичні засади здоров'яформуального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку;
- 4) розробити комплексні здоров'яформувальні заняття для дітей старшого дошкільного віку й експериментально перевірити їх результативність.

Об'єкт дослідження – фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – організаційно-методичні засади здоров'яформуального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел, порівняння та узагальнення інформації, педагогічне спостереження, анкетування, педагогічне тестування, хронометрування, констатувальний і формувальний експерименти, методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів:

– *уперше* обґрунтовано організаційно-методичні засади здоров'яформуального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку (ігрова спрямованість фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, використання нових видів рухової активності та вправ з елементами спорту, індивідуалізація та диференціація фізичних навантажень з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, застосування нестандартного обладнання та інвентарю, моніторинг фізичного виховання, лікарсько-педагогічний контроль і самоконтроль, підготовка вихователів до здоров'яформуальної діяльності в дошкільному навчальному закладі);

– *уперше* розроблено комплексні здоров'яформувальні заняття для дітей старшого дошкільного віку, що поєднують ігрову діяльність, спортивні елементи і музичний супровід;

– *доповнено* відомості про стан та динаміку фізичного розвитку, фізичної підготовленості, функціональних можливостей, здоров'я впродовж року дітей дошкільного віку;

– *подальшого розвитку* набули положення щодо змісту, методів та засобів здоров'яформування фізичного виховання дітей в умовах дошкільного навчального закладу.

Практичне значення дослідження:

– розроблено обладнання та інвентар для занять фізичними вправами дітей дошкільного віку (патент на корисну модель № 87247);

– розроблено й обґрунтовано методику занять фізичними вправами дошкільників із використанням розробленого обладнання та інвентарю (авторське право на твір № 62267);

– для управління і контролю фізичного виховання дітей дошкільного віку розроблено комп'ютерну програму «Share» (авторське право на твір № 50858).

Результати дослідження впроваджено в практику роботи дошкільного навчального закладу № 7 м. Луцька (довідка про впровадження від 09.06.2016 р.), дошкільного навчального закладу № 25 м. Луцька (довідка про впровадження від 26.05.2016 р.), дошкільного навчального закладу № 301 м. Києва (довідка про впровадження від 07.04.2016 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № 41/02-13 від 14.09.2016 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-29/02/2988 від 06.10.2016 р.).

Основні положення дисертації можуть бути використані для доповнення змісту навчальної дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання», «Теорія та методика фізичного виховання дошкільників».

Особистий внесок здобувача полягає в постановці проблеми, проведенні досліджень, аналізі й узагальненні отриманих результатів досліджень, розробці засад здоров'яформування фізичного виховання дітей 5–6-річного віку, розробці комп'ютерної програми для моніторингу процесу фізичного виховання, розробці та виготовленні обладнання та інвентарю для занять із фізичного виховання з дітьми старшого дошкільного віку.

Вірогідність результатів дослідження забезпечено теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, використанням комплексу взаємопов'язаних методів, що адекватні предмету, меті й завданням роботи, експериментальною перевіркою розроблених рекомендацій, репрезентативністю вибірки та використанням методів математичної статистики.

Апробація результатів дослідження. Найвагоміші результати досліджень виголошено на *Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти»* (Переяслав-Хмельницький, 2012); *міжнародних науково-практичних конференціях:* «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (Луцьк, 2012), «Психологічні, педагогічні та медико-біологічні аспекти фізичного виховання та спорту» (Одеса 2013, 2014, 2016), а також на щорічних науково-

практичних конференціях професорсько-викладацького складу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2014–2016).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 11 наукових працях, із яких вісім – у наукових фахових виданнях України, одна – у закордонному періодичному виданні, дві – в інших виданнях. За результатами дослідження також отримано один патент та два свідоцтва реєстрації авторських прав.

Структура та обсяг дисертації. Текст дисертаційної роботи викладено на 235 сторінках комп'ютерного набору і складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (284 позиції) та додатків. Дані подані у 30 таблицях, проілюстровано 56 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** аргументовано актуальність дослідження; зазначено його зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, методи дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення роботи; обґрунтовано вірогідність одержаних результатів; наведено відомості про апробацію отриманих результатів.

У **першому розділі «Теоретичні засади здоров'яформувального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку»** розкрито сучасні підходи до оптимізації фізичних навантажень у дошкільних навчальних закладах. Зазначено, що ефективність фізичного виховання дошкільнят залежить від програмно-нормативного і методичного забезпечення, правильної організації режиму дня, рухового та санітарно-гігієнічного режимів.

Результати ретроспективного аналізу дозволили констатувати, що формування здоров'я, культури здоров'я, здорового способу життя активно розробляли вчені в галузі філософії, педагогіки, психології, медицини, фізичного виховання (Г. Л. Апанасенко, 2005; Е. С. Вільчковський, 2016; О. Д. Дубогай, 2015; І. Я. Коцан, 2011). У наукових працях подано загальні рекомендації щодо формування здоров'я людини (І. Р. Боднар, 2014; І. В. Мурашов, 1989), виховання культури здоров'я та здорового способу життя (В. І. Бабиш, 2004; В. П. Горащук, 2004), створення здоров'язберезувального освітнього середовища (Н. О. Белікова, 2012; Н. Н. Завидівська, 2011), впровадження нових методик і технологій навчання (Л. В. Балацька, 2013; О. Л. Богініч, 2003; Н. Пангелова, 2013).

Важливого значення набуває розроблення здоров'яформувального фізичного виховання. Аналіз наукових праць засвідчив, що науковці пов'язують здоров'яформувальну діяльність із технологіями фізичного виховання. Так, Л. І. Лубишева (2014) розглядала здоров'яформувальну технологію як невід'ємну частину навчально-виховного процесу, основною метою якого є формування фізичної культури особистості. Н. К. Смирнов (2012) вважає, що «здоров'яформувальні освітні технології» спрямовані на виховання в учнів культури здоров'я, особистісних якостей, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я. Т. Н. Леван і Н. Н. Нежкіна (2015) визначають це поняття як алгоритм реалізації освітньої програми, що веде до досягнення суб'єктами освітнього

процесу конкретних освітніх результатів у галузі свого здоров'я. Отже, в науковій літературі немає єдиного підходу до характеристики сутності здоров'яформуального фізичного виховання. Під цим терміном дослідники розглядають або усю діяльність, направлену на формування здоров'я дитини (Н. Ф. Денисенко, Л. В. Лихолід, С. В. Лупінович, 2010; О. Є. Конох, 2014), або алгоритм створення здоров'язбережувального середовища чи його окремих компонентів (О. Л. Богініч, Ю. М. Бабачук, 20014; Л. Гаращенко, 2011; О. О. Цибанюк, 2011). Ми розглядаємо здоров'яформувальне фізичне виховання як педагогічний процес, спрямований на формування здоров'я дітей за допомогою цілеспрямованої навчально-виховної та оздоровчо-спортивної діяльності на заняттях із фізичної культури, позаурочних заходах та в родині.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» подано характеристику методів та етапів дослідження.

Дослідження проводили на базі дошкільних навчальних закладів № 25 м. Луцька та № 301 м. Києва протягом чотирьох етапів. На першому етапі (2010–2011 рр.) було проведено аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової і методичної літератури з фізичного виховання дітей дошкільного віку для систематизації та класифікації здоров'яформувальних технологій. Зокрема, виділено недостатньо вивчені питання застосування новітніх технологій у фізичному вихованні старших дошкільників, сформульовано об'єкт, предмет, дослідження, мета і завдання роботи, обрано методи дослідження.

Під час другого етапу (2011–2014 рр.) здійснено педагогічне спостереження за процесом фізичного виховання дітей дошкільного віку, анкетування та бесіди з вихователями й інструкторами з фізичного виховання, сформовано контрольні та експериментальні групи, проведено констатувальний та формувальний педагогічні експерименти.

Третій етап (2014–2015 рр.) присвячено аналізу показників фізичного розвитку, фізичної підготовленості, біологічної зрілості, психомоторного розвитку та функціональних можливостей дошкільників. Також проведено апробацію основних положень дисертації на наукових конференціях.

Четвертий етап (2015–2016 рр.) спрямовано узагальненню одержаних експериментальних даних, визначено ефективність впровадження здоров'яформуального фізичного виховання старших дошкільників, сформовано висновки, оформлено дисертаційну роботу.

Заняття з дітьми контрольних й експериментальних груп у ДНЗ проводили згідно з річним планом за базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі».

У третьому розділі «**Передумови реалізації здоров'яформуального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку**» подано результати констатувального педагогічного експерименту. Встановлено, що передумовами реалізації здоров'яформуального фізичного виховання дітей дошкільного навчального закладу є стан здоров'я, рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості, функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної систем організму.

Результати аналізу медичних карток підтверджують існування тенденції погіршення стану здоров'я у дітей дошкільного віку. Від 45 до 60 % дошкільнят належать до другої групи здоров'я. Це загалом здорові діти, але мають функціональні й морфологічні відхилення, зі зниженою опірністю до захворювань і вимагають особливої уваги.

Оцінку фізичного розвитку проводили шляхом порівняння антропометричних показників обстежуваних із середніми показниками статевої вікової групи. Як свідчать результати наших досліджень, довжина тіла дітей становить 112,4–114,8 см, маса тіла – 19,6–20,6 кг, обвід грудної клітки – 53,2–55,6 см. Для оцінювання рівня фізичного розвитку розраховано індекс фізичного розвитку (за О. Д. Дубогай), який дорівнює 38,4–41,9 ум. од. У цілому ці показники відповідають середньому рівню розвитку.

Важливе значення для підвищення опірності організму дітей до несприятливих чинників зовнішнього середовища, адаптації до фізичних навантажень мають функціональні можливості. Результати вимірювань засвідчили, що частота серцевих скорочень у стані спокою становить 96,8–98,1 уд. хв., частота дихання – 25 разів за хв., систолічний артеріальний тиск – 95,4–98,9 уд. хв., діастолічний – 60,8–64,6 уд. хв. Занепокоєння викликає підвищений, у середньому на 24 %, діастолічний артеріальний тиск. Це, водночас, зумовило на 19 % відхилення від норми пульсового тиску. Тому на заняттях важливе рівномірне та поступове фізичне навантаження, систематичний лікарсько-педагогічний контроль за роботою серця і кров'яним тиском.

За допомогою педагогічного тестування виявлено, що результати фізичної підготовленості дітей дещо нижчі, порівняно з прийнятими нормами (за Е. С. Вільчковським). Зокрема, результати бігу на 10 м становлять 3,27–3,59 с, стрибка в довжину з місця – 76,45–90,3 см, метання тенісного м'яча на дальність – 6,01–8,05 м, метання тенісного м'яча в мішень – 3,84–5,18 балів, вису на перекладині – 20,55–27,57 с.

Результати анкетування вказують на позитивне ставлення батьків до впровадження здоров'яформувальних технологій у фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку та спонукають до застосування ігрових та спортивно-орієнтованих елементів фізичних вправ у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів.

У четвертому розділі **«Організаційно-методичні засади реалізації здоров'яформувального фізичного виховання дітей в умовах дошкільного навчального закладу»** подано розроблені рекомендації та ефективність формувального експерименту.

Результати дослідження засвідчили, що здоров'яформувальне фізичне виховання – це цілеспрямований і структурований процес, який охоплює формування мотивації до фізичної активності, засвоєння спеціальних знань та практичних умінь, підвищення фізичної підготовленості й функціональних можливостей, зміцнення стану здоров'я. Метою здоров'яформувального фізичного виховання є формування фізичної культури особистості, що передбачає рівень усвідомлення особистісної значущості рухової діяльності, повноти й глибини

знань, сформованості вмінь і навичок, засвоєння технологій оздоровчої та профілактичної діяльності, уміння використовувати їх у практичній роботі.

Зважаючи на результати аналізу наукових джерел, практики роботи дошкільних навчальних закладів та позиції системного підходу як методологічної основи дослідження, визначено організаційно-методичні засади здоров'яформувального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку: ігрова спрямованість фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, використання нових видів рухової активності та вправ з елементами спорту, індивідуалізація та диференціація фізичних навантажень з огляду на індивідуальні особливості дітей, застосування нестандартного обладнання та інвентарю, моніторинг фізичного виховання, лікарсько-педагогічний контроль і самоконтроль, підготовка вихователів до здоров'яформувальної діяльності в дошкільному навчальному закладі (рис. 1).

Рис. 1. Організаційно-методичні засади здоров'яформувального фізичного виховання дошкільників

Беручи до уваги дані нашого дослідження, практику фізичного виховання, недостатнє забезпечення стандартним спортивним інвентарем дошкільних навчальних закладів, ми розробили обладнання для занять фізичними вправами дошкільнят. Для цього застосовували поліпропіленові труби та фітинги (спеціальні з'єднання, які можуть бути як універсальними, так і виготовлятися за цільовим призначенням). До основних переваг інвентарю, тренажерів і допоміжного

обладнання з поліпропіленових труб слід віднести відповідність вимогам гігієнічних та санітарних норм, тривалий термін експлуатації, швидкий, простий та чистий монтаж. До набору № 1 «Легка атлетика» входили прилади для занять із лазіння, переступання та стрибків, бігу з перешкодами. Комплект № 2 містив інвентар для рухливих ігор (стійки для ширми, ворота різних розмірів для ігор із м'ячем).

Результати дослідження дозволили розробити й обґрунтувати методику здоров'яформувальних різноваріантних занять фізичними вправами дошкільників з використанням розробленого обладнання та інвентарю.

1. Комплексне заняття, що поєднує ігрову діяльність, спортивні елементи і музичний супровід для дітей старшого дошкільного віку, «Стадіон» (для занять на повітрі). Завдання: виховувати інтерес до занять фізичними вправами, формувати в дітей рухові вміння та навички, розвивати фізичні якості (швидкість, спритність, силу, витривалість), в умовах змагання виховувати відповідальність, справедливість, дисциплінованість. Заняття передбачало ходьбу з елементами коригувальної гімнастики, виконання загальнорозвивальних вправи на степ-платформі, комплексів фізичних вправ із степ-аеробіки під музичний супровід. Організація занять за методом колового тренування мала такі станції: 1-ша «станція» – «Легка атлетика» (біг на середні дистанції); 2-га «станція» – «Флорбол» (удосконалювати навичку ведення м'яча, утримуючи ключку двома руками справа і зліва від себе, удару по м'ячу з місця з потраплянням у ворота); 3-я «станція» – «Легка атлетика» (стрибки у довжину); 4-та «станція» – «Гімнастика» (ходьба по комбінованій колоді, удосконалювання функції рівноваги). Диференціацію фізичних навантажень здійснювали за допомогою зміни положень тіла, тривалості, швидкості й умов виконання фізичних вправ.

2. Комплексне заняття, що поєднує ігрову діяльність, спортивні елементи і музичний супровід для дітей старшого дошкільного віку «Олімпійці» (для занять у спортивному залі). Завдання: формувати інтерес до фізичної культури, розвивати швидкість, силу, витривалість і спритність, виховувати чуйність та взаємодопомогу. Заняття передбачало виконання під музичний супровід ходьби, бігу, загальнорозвивальних вправи з фітболами. Організація занять за методом колового тренування містила такі станції: 1-ша «станція» – «Легка атлетика» (біг із перешкодами, використовуючи розроблені дуги); 2-га «станція» – «Міні-баскетбол»; 3-я «станція» – «Легка атлетика» (стрибки у висоту з розбігу); 4-та «станція» – «Гімнастика».

3. Комплексне заняття, що поєднує ігрову діяльність, спортивні елементи і музичний супровід для дітей старшого дошкільного віку, «Козак». Завдання: продовжувати навчати дітей стрибків у довжину та висоту з місця, вправ у підлізання, переступання та повзання; перекидів уперед; удосконалювати лазіння по гімнастичній стінці; розвивати загальну витривалість, швидкість і спритність. Заняття передбачало «Прохід через печеру» (лазіння через тунелі, закріплені на великих дугах), «Перестрибування через струмок» (стрибки в довжину з місця через 2 шнури, які лежать на маті й закріплені за стійки), «Стежинка через болото» (ходьба по канату), «Пролізання по скелі» (лазіння по стінці гімнастичній),

«Вправний козак» (перекиди на маті), «Влучний козак» (метання торбинок у мішень із відстані 5–7 кроків), «Місток через прірву» (ходьба по гімнастичним лавам), «Прохід через хащу» (підлізання та перестрибування через перешкоди без предметів та з предметами в руках), «Печера скарбів» (дитячий намет, де стоїть скриня).

Моніторинг із використанням комп'ютерної програми «Share» дає змогу більш ефективно управляти процесом фізичного виховання дітей дошкільного віку, здійснюючи не тільки оперативний контроль за станом їх фізичного здоров'я, але й довгострокове планування роботи (програми діяльності) з дітьми та створення інформаційно-статистичних баз для масових обстежень.

З метою обґрунтування результативності застосування комплексних занять ігрового характеру з поєднанням рухової активності й музичного супроводу на базі дитячих садків № 25 м. Луцька та № 301 м. Києва був проведений педагогічний експеримент із дітьми 5–6-річного віку. Експериментальним чинником стало введення в практику фізичного виховання старших дошкільників експериментальних груп здоров'яформувальних комплексних занять. Відомості медичних карток підтверджують результативність здоров'яформувального фізичного виховання (табл. 1).

Таблиця 1

Показники медичного обстеження дітей старших груп дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічного експерименту

Група	Дата обстеження	Група здоров'я				Група фізичного виховання			
		I		II		основна		підготовча	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
K1	Вересень	11	55	9	45	15	75	5	25
	Травень	9	45	11	55	12	60	8	40
K2	Вересень	8	40	12	60	11	55	9	45
	Травень	6	30	14	70	9	45	11	55
E1	Вересень	10	50	10	50	14	70	6	30
	Травень	13	65	7	35	17	85	3	15
E2	Вересень	7	35	13	65	9	45	11	55
	Травень	11	55	9	45	13	65	7	35

За результатами обстеження відмічено значне зменшення в контрольних групах K1 – з 75 до 60 %, K2 – з 55 до 45 % та збільшення в експериментальних групах E1 – з 70 до 85 %, E2 – з 45 до 65 % дітей основної групи фізичного виховання завдяки підготовчій групі.

В експериментальних групах більші темпи приросту, ніж у контрольних, спостережено в масі тіла (E2 – 19,4 %), обводі грудної клітки (E1 – 5 %, E2 – 5,3 %) та від'ємному показникові індексу фізичного розвитку (E1 – 1,6 %, E2 – 6,2 %). Зниження темпів приросту індексу фізичного розвитку в експериментальних групах пояснюємо збільшенням показників приросту маси тіла, обводу грудної

клітини, що вказує (згідно з індексом Пінье) на покращення фізичного розвитку. Однією із причин таких позитивних змін може бути збільшення рухової активності дітей протягом навчального року відповідно до розроблених занять.

Аналіз результатів тестування психомоторного розвитку і біологічної «зрілості» виявив між результатами двох батарей тестів закономірний зв'язок. Виходячи з вищесказаного, було запропоновано об'єднати тестування біологічного віку (зрілості) і тестування психомоторного розвитку в один блок. Для дослідження психомоторної готовності 6-річних дітей були використані тести Озерецького та Керна–Ірасека, «Перемога – Ріжки», «Руки». Біологічну зрілість визначали за кількістю постійних зубів та філіппінським тестом (рис. 2).

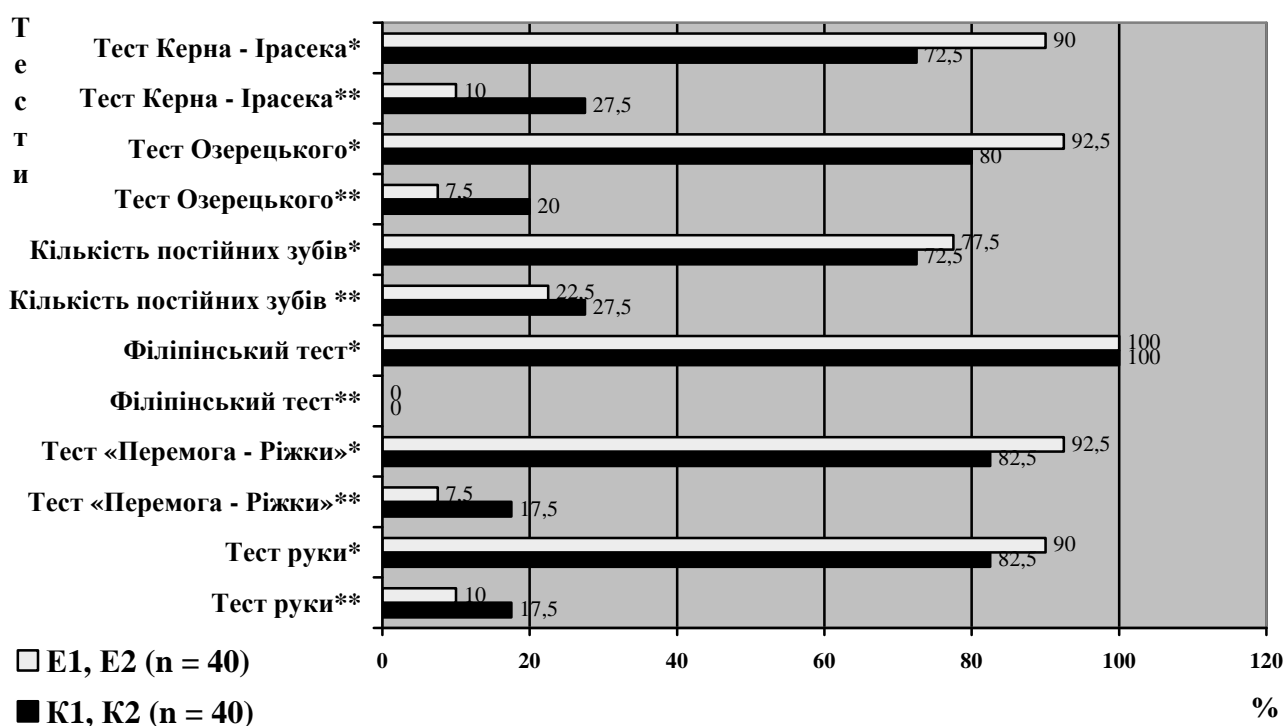

Рис. 2. Стан готовності до навчання в школі дітей 6-річного віку контрольних і експериментальних груп (травень), %

Результати дослідження психомоторного розвитку, біологічної (зрілості) вказують на те, що готові до навчання в школі, згідно з тестами: «зубний вік»: К1 – 75 %, К2 – 70 %, Е1 – 75 %, Е2 – 80 %; філіппінський тест – 100 % дітей; тест «Перемога – Ріжки»: К1 – 85 %, К2 – 80 %, Е1 – 95 %, Е2 – 90 % дітей; тест «Руки»: К1 – 80 %, К2 – 85 %, Е1 – 90 %, Е2 – 90 % дітей. Не готові до навчання в школі: «зубний вік»: К1 – 25 %, К2 – 30 %, Е1 – 25 %, Е2 – 20 % дітей; тест «Перемога – Ріжки»: К1 – 15 %, К2 – 20 %, Е1 – 5 %, Е2 – 10 % дітей; тест «Руки»: К1 – 20 %, К2 – 15 %, Е1 – 10 %, Е2 – 10 % дітей.

Під час вивчення психомоторного розвитку дітей старших груп зафіксовано такий відсоток дошкільників, котрі готові до навчання в школі: за тестом Озерецького – К1 – 80 %, К2 – 80 %, Е1 – 95 %, Е2 – 90 %; за тестом Керна–Ірасека – К1 – 75 %, К2 – 70 %, Е1 – 90 %, Е2 – 85 %. Не готові: за тестом

Озерецького – К1 – 20 %, К2 – 20 %, Е1 – 5 %, Е2 – 10 %; за тестом Керн–Ірасека – К1 – 25 %, К2 – 30 %, Е1 – 10 %, Е2 – 15 % дітей.

За результатами дослідження виявлено, що діти експериментальних груп більш готові до навчання в школі, ніж контрольних. Старшим дошкільникам б-річного віку, які не пройшли тестування психомоторного розвитку та біологічної зрілості, рекомендовано залишитись ще на рік у ДНЗ.

Під час встановлення фізичної підготовленості дітей старших груп визначено такі темпи приросту показників: біг 10: К1 – 11,8 %, К2 – 12,4 %, Е1 – 14,8 %, Е2 – 20,7 %; стрибок у довжину з місця: К1 – 12,4 %, К2 – 15,6 %, Е1 – 26,5 %, Е2 – 33,2 %; метання тенісного м'яча на дальність: К1 – 15,5 %, К2 – 16,1 %, Е1 – 61,5 %, Е2 – 65,4 %; метання тенісного м'яча в мішень: К1 – 30,8 %, К2 – 41,3 %, Е1 – 62,5 %, Е2 – 94,6 % (рис. 3).

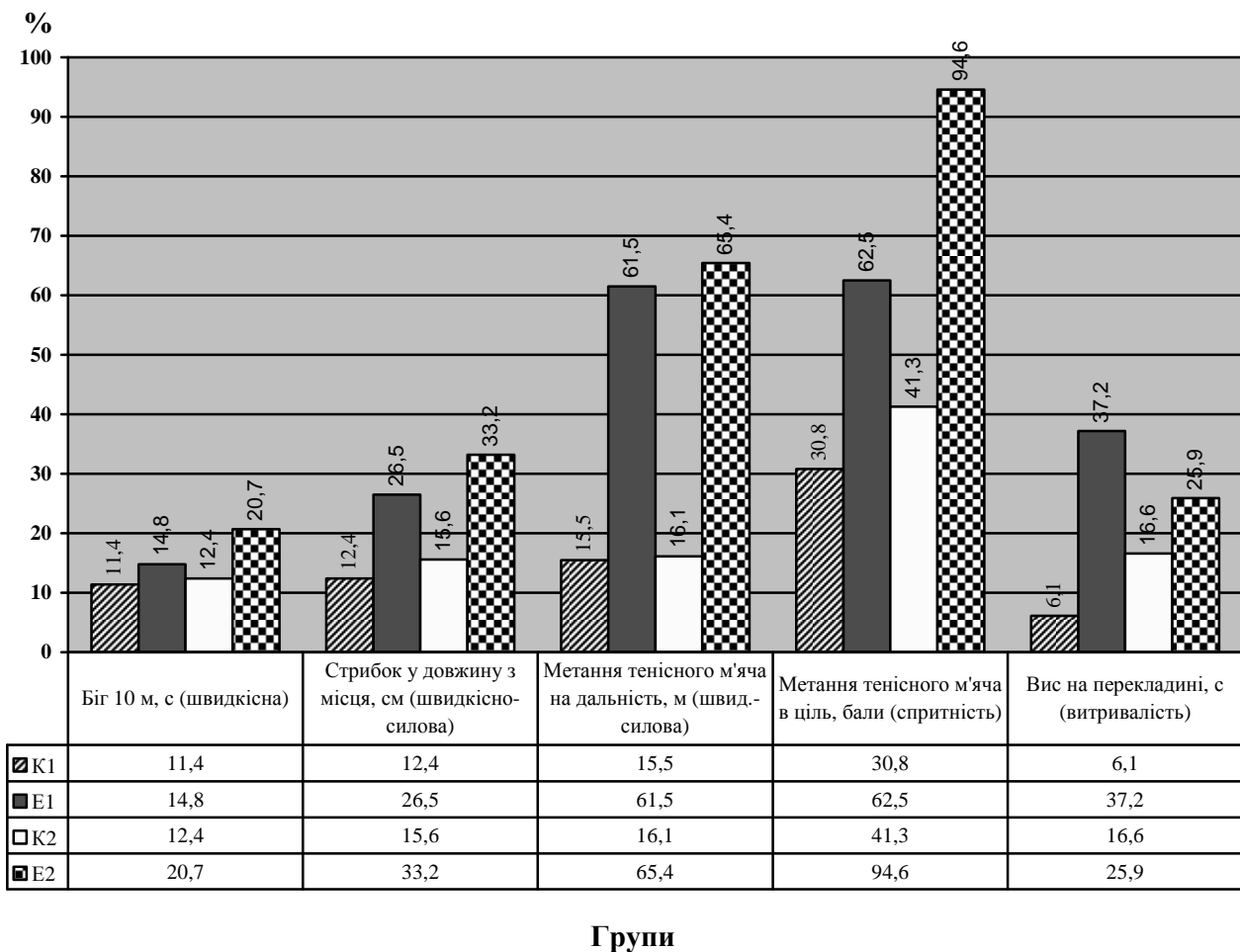

Рис. 3. Зростання фізичної підготовленості дітей контрольних та експериментальних груп за час педагогічного експерименту, %

Найбільші темпи приросту показників в експериментальних групах спостережено у спритності, що позитивно впливає на показники загальної підготовленості дітей до навчання в школі. Протягом дослідження під час кожного заняття проводили педагогічне спостереження за реакцією дітей на навантаження, яке залежно від їхнього стану, корегували його в ході занять, що дало змогу уникнути перенавантажень.

Таблиця 2

Стан фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей контрольних та експериментальних груп

Показник	Дата	Контрольна група К1 (n = 20)			Експериментальна група Е1 (n = 20)			t	Контрольна група К2 (n = 20)			Експериментальна група Е2 (n = 20)			t
		X	σ	m	X	σ	m		X	σ	m	X	σ	m	
Довжина тіла, см	В	112,4	3,94	0,89	114,7	5,22	1,19	2,87	114,8	4,07	0,96	114,2	4,01	0,9	1,82
	Т	116,5	3,82	0,87	119,4	5,34	1,22	3,45	118,8	4,07	0,96	118,3	3,94	0,88	1,54
Маса тіла, кг	В	19,6	2,54	0,58	20,6	3,05	0,7	2,22	20,1	2,54	0,58	19,1	2,16	0,49	3,12
	Т	21,9	3,05	0,69	23,2	3,43	0,79	2,71	22,1	3,43	0,79	22,8	2,42	0,55	1,25
Обвід грудної клітки, см	В	53,6	4,07	0,93	55,6	3,56	0,82	4,54	53,6	3,0	0,7	53,2	3,18	0,73	2,0
	Т	54,7	4,33	0,99	58,4	4,07	0,93	10,0	55,1	3,31	0,76	56,0	3,61	0,81	1,52
Індекс фізичного розвитку	В	39,1	6,87	1,58	38,4	3,31	0,76	0,51	41,0	3,31	0,76	41,9	2,67	0,61	1,96
	Т	40,3	8,27	1,89	37,8	4,83	1,11	1,63	41,5	3,56	0,82	39,3	3,18	0,73	5,94
Біг 10м, с (швидкісна)	В	3,28	0,3	0,07	3,27	0,2	0,04	0,17	3,61	0,23	0,05	3,56	0,15	0,03	1,25
	С	3,07	0,25	0,06	3,01	0,18	0,04	1,5	3,36	0,18	0,04	3,23	0,1	0,02	4,33
	Т	2,95	0,2	0,045	2,84	0,18	0,04	5,5	3,23	0,15	0,03	2,91	0,13	0,03	22,8
Стрибок у довжину з місця, см (швидкісно-силово)	В	90,3	14,23	3,27	88,7	13,99	3,13	1,68	76,45	13,99	3,13	86,15	11,45	2,56	5,39
	С	89,0	12,72	2,85	98,15	13,99	3,13	7,04	80,2	10,18	2,28	99,8	11,45	2,56	5,23
	Т	96,45	13,99	3,13	112,4	15,27	3,41	11,8	90,25	11,45	2,56	113,0	12,72	2,85	8,79
Метання тенісного м'яча на дальність, м (швидкісно-силово)	В	8,05	1,86	0,41	6,54	0,92	0,20	4,19	6,37	1,78	0,39	6,01	1,09	0,24	4,0
	С	8,57	2,14	0,48	7,59	0,76	0,17	2,18	6,92	1,4	0,31	7,55	1,25	0,28	4,85
	Т	9,18	2,37	0,53	9,99	1,77	0,39	2,19	7,4	1,53	0,34	9,94	1,55	0,36	5,64
Метання тенісного м'яча в ціль, бали (спритність)	В	5,18	1,53	0,34	4,45	1,27	0,28	3,65	4,64	2,04	0,45	3,84	1,53	0,34	2,86
	С	4,77	2,29	0,51	5,92	1,78	0,4	3,59	4,71	1,78	0,39	5,0	1,53	0,34	1,7
	Т	6,78	1,78	0,45	7,76	1,53	0,34	3,5	6,54	1,53	0,34	7,75	1,27	0,28	6,05
Вис на перекладині (силово витри-валість), с	В	27,95	8,82	1,97	20,55	7,49	1,67	7,11	21,35	6,68	1,49	25,65	7,22	1,61	11,62
	С	28,6	7,75	1,73	25,05	8,02	1,79	7,89	22	6,42	1,44	28,3	9,09	2,03	3,33
	Т	29,65	9,62	2,15	28,2	9,09	2,03	2,07	24,9	8,56	1,91	32,3	13,1	2,93	3,07

Примітка: В – вересень, С – січень, Т – травень.

Протягом дослідження помічено незначну зміну результатів у контрольних групах і досить значну в експериментальних (табл. 2). Вірогідно значимі відмінності між групами виявлені за показниками індексу фізичного розвитку,

бігу на 10 м, стрибка в довжину з місця, метання тенісного м'яча на дальність, вису на перекладині. Отже, заняття за методикою здоров'яформувального фізичного виховання позитивно впливають на фізичний стан та здоров'я дітей дошкільного віку, що є основою для її широкого впровадження в практику роботи дошкільних навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукових літературних джерел засвідчує, що в сучасних умовах здійснюється активний пошук шляхів удосконалення фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах. Учені вивчали шляхи та засоби формування здоров'я, культури здоров'я, здорового способу життя дітей, створення здоров'язбережувального освітнього середовища, впровадження нових методик і технологій фізичного виховання. У науковій літературі немає єдиного підходу до характеристики сутності здоров'яформувального фізичного виховання. Під цим терміном дослідники розглядають або усю діяльність, направлену на формування здоров'я дитини, або алгоритм створення здоров'язбережувального середовища та його окремих компонентів. Ми розглядаємо здоров'яформувальне фізичне виховання як педагогічний процес, спрямований на формування здоров'я дітей за допомогою цілеспрямованої навчально-виховної та оздоровчо-спортивної діяльності на заняттях з фізичної культури, позаурочних заходах та в родині.

2. Передумовами реалізації здоров'яформувального фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі є стан здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості, функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної систем організму дітей, для яких характерно:

- погіршення стану здоров'я (45–60 % дошкільників мають функціональні й морфологічні відхилення, знижену опірність до захворювань);
- підвищений до 24 % діастолічний артеріальний тиск;
- середній рівень індексу фізичного розвитку (за О. Д. Дубогай), який становить 38,4–41,9 ум. од.;

– знижені показники фізичної підготовленості (результати бігу на 10 м становлять 3,27–3,59 с, стрибка в довжину з місця – 76,45–90,3 см, метання тенісного м'яча на дальність – 6,01–8,05 м, метання тенісного м'яча в мішень – 3,84–5,18 балів, вису на перекладині – 20,55–27,57 с).

Батьки дітей позитивно ставляться до впровадження здоров'яформувальних технологій у фізичне виховання в умовах дошкільного навчального закладу.

3. Результати дослідження засвідчили, що метою здоров'яформувального фізичного виховання є формування фізичної культури особистості, що передбачає рівень усвідомлення особистісної значущості рухової діяльності, повноти й глибини знань, сформованості вмінь і навичок, засвоєння технологій оздоровчої і профілактичної діяльності, уміння їх використовувати в практичній роботі. Зважаючи на відомості наукових джерел, практику роботи дошкільних навчальних закладів та позиції системного підходу як методологічної основи дослідження,

визначено організаційно-методичні засади здоров'яформувального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку: ігрова спрямованість фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, використання нових видів рухової активності та вправ з елементами спорту, індивідуалізація та диференціація фізичних навантажень з огляду на індивідуальні особливості дітей, застосування нестандартного обладнання та інвентарю, моніторинг фізичного виховання, лікарсько-педагогічний контроль і самоконтроль, підготовка вихователів до здоров'яформувальної діяльності в дошкільному навчальному закладі.

4. Беручи до уваги зміст фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах, недостатнє забезпечення навчального процесу стандартним спортивним інвентарем, було розроблено обладнання для занять фізичними вправами дошкільнят. Для цього застосовували поліпропіленові труби та фітинги. До набору № 1 «Легка атлетика» входили прилади для занять із лазіння, переступання та стрибків, бігу з перешкодами. Комплект № 2 містив інвентар для рухливих ігор (стійки для ширми, ворота різних розмірів для ігор із м'ячем).

5. Результати дослідження дозволили розробити й обґрунтувати методику різноваріантних здоров'яформувальних занять фізичними вправами дошкільників із використанням розробленого обладнання та інвентарю.

Комплексні заняття, що поєднують ігрову діяльність, спортивні елементи і музичний супровід для дітей старшого дошкільного віку, передбачали ходьбу з елементами коригувальної гімнастики, виконання загальнорозвивальних вправ на степ-платформі, комплексів фізичних вправ зі степ-аеробіки, з фітболами під музичний супровід. Організація занять за методом колового тренування містила такі станції: «Легка атлетика», «Флорбол», «Міні-баскетбол», «Гімнастика». Диференціацію фізичних навантажень здійснено за допомогою зміни положень тіла, тривалості, швидкості й умов виконання фізичних вправ. Моніторинг фізичного виховання дітей виконано за допомогою комп'ютерної програми «Share», що дала змогу здійснювати не лише оперативний контроль, але й довгострокове планування спортивно-масової роботи

6. Апробація розроблених комплексних здоров'яформувальних занять для дітей у практиці фізичного виховання дошкільних навчальних закладів показала її ефективність, що підтверджено:

- збільшенням в експериментальних групах (до 65 %) дітей основної медичної групи фізичного виховання завдяки зменшенню підготовчої групи;

- підвищенням фізичного розвитку дітей за показниками маси тіла (до 19,4 %), обводу грудної клітки (до 5,3 %) та індексу фізичного розвитку (до 6,2 %);

- підвищенням кількості дітей експериментальних груп (до 95 %), які психофізично готові до навчання в школі;

- вірогідно значимим ($P < 0,05-0,01$) підвищенням рівня фізичної підготовленості дітей експериментальних груп. Найбільші темпи приросту показників зафіксовано у спритності, що позитивно впливає на показники загальної підготовленості дітей до навчання в школі;

- оптимізацією роботи серцево-судинної й дихальної систем організму дошкільнят.

Проведене дослідження не розкриває всі аспекти означеної проблеми. Перспектива подальших досліджень пов'язана з обґрунтуванням методики здоров'яформувального фізичного виховання дітей інших вікових груп з урахуванням експериментальних даних, що ми отримали, та дослідженням статистичної достовірності між показниками хлопчиків і дівчаток.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

а) в наукових фахових виданнях

1. Петренко Г. Спортивно орієнтоване фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу / Г. Петренко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – № 4 (16). – С. 26–29.

2. Петренко Г. Програмно-нормативні та соціально-педагогічні засади фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу / Г. Петренко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – № 4 (20). – С. 313–319.

3. Петренко Г. В. Сучасні технології у здоров'я орієнтованому фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку / Г. В. Петренко // Наука і освіта : наук.-практ. журн. – Одеса : Південноукр. нац. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2013. – № 4 (СХХІ). – С. 126–129.

4. Петренко Г. Використання поліпропіленових труб для виготовлення обладнання, тренажерів та допоміжного інвентарю для занять фізичною культурою у дошкільних навчальних закладах / Г. Петренко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – № 3 (23). – С. 61–70.

5. Петренко Г. Експериментальне обґрунтування ефективності здоров'я орієнтованого фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ / Г. Петренко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – № 3 (27). – С. 27–33.

6. Петренко Г. В. Застосування комп'ютерних технологій у здоров'я орієнтованому фізичному вихованні дітей дошкільного віку / Г. В. Петренко // Наука і освіта : наук.-практ. журн. – Одеса : Південноукр. нац. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2014. – № 4 (СХХІ). – С. 126–129.

7. Петренко Г. Закономірності розвитку дітей старшого дошкільного віку / Г. Петренко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 4 (32). – С. 98–102.

8. Петренко Г. В. Застосування елементів нових видів спортивних ігор у фізичному вихованні як дієвий засіб популяризації спорту й розвитку фізичної

підготовленості дітей 5–6 років / Г. В. Петренко // Наука і освіта : наук.-практ. журн. – Одеса : Південноукр. нац. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2016. – № 4 (СХХХХV). – С. 176–182.

б) у закордонних періодичних виданнях

9. Petrenko H. The innovative trends in the methodology of physical education of children in the age of 5–6 / H. Petrenko // Journal of Education, Health and Sport. – 2015. – № 5 (10). – S. 306–317.

в) в інших виданнях

10. Петренко Г. В. Визначення передумов для впровадження спортивно-орієнтованих технологій у фізичне виховання дітей 5–6-річного віку в умовах дошкільного навчального закладу / Г. В. Петренко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х. : ХДАФК, 2016. – № 1 (51). – С. 61–66.

11. Петренко Г. В. Спортивно-ориентированные технологии в физическом воспитании детей 5–6-летнего возраста / Г. В. Петренко // Спорт. Олимпизм. Здоровье : материалы Междунар. науч. конгресса. Т. 2. – Кишенёв : [б. и.], 2016. – С 585–592.

г) патенти та свідоцтва реєстрації авторських прав

12. Петренко Г. В., Цьось А. В. Спосіб виготовлення з пластикового трубчастого матеріалу замкнених конструкцій. Патент на корисну модель № 87247. Зареєстровано у Державному реєстрі патентів України на корисні моделі 27.08.2014.

13. Петренко Г. В., Галушко Д. О., Цьось А. В. Комп'ютерна програма «ОФМЗЛ» («Share»). Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 50858 від 22.08.2013.

14. Петренко Г. В. Спосіб виготовлення та застосування спортивного обладнання та інвентарю за методом Геннадія Петренка («TENTRIS»). Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 62267 від 26.10.2015.

АНОТАЦІЇ

Петренко Г. В. Організаційно-методичні засади здоров'яформувального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2017.

У дисертації розроблено й обґрунтовано організаційно-методичні засади здоров'яформувального фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку (ігрова спрямованість фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, використання нових видів рухової активності та вправ з елементами спорту, індивідуалізація та диференціація фізичних навантажень з огляду на індивідуальні

особливості дітей, застосування нестандартного обладнання та інвентарю, моніторинг фізичного виховання, лікарсько-педагогічний контроль і самоконтроль, підготовка вихователів до здоров'яформувальної діяльності в дошкільному навчальному закладі).

Обґрунтовано комплексні заняття, що поєднують ігрову діяльність, спортивні елементи (ходьбу з елементами коригувальної гімнастики, загальнорозвивальні вправи на степ-платформі, комплекси фізичних вправ зі степ-аеробіки, з фітболами) і музичний супровід для дітей старшого дошкільного віку.

Експериментальна перевірка засвідчила високу ефективність розроблених рекомендацій, що є підставою для їх широкого впровадження в навчальний процес дітей дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: здоров'яформувальне фізичне виховання, організаційно-методичні засади, діти старшого дошкільного віку, комплексні заняття, методика.

**Петренко Г. В. Организационно-методические основы
здоровьеформирующего физического воспитания детей старшего
дошкольного возраста. – Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2017.

В диссертации разработаны и обоснованы организационно-методические основы здоровьеформирующего физического воспитания детей старшего дошкольного возраста (игровая направленность физического воспитания детей старшего дошкольного возраста, использование новых видов двигательной активности и упражнений с элементами спорта, индивидуализация и дифференциация физических нагрузок с учетом индивидуальных особенностей детей, применение нестандартного оборудования и инвентаря, мониторинг физического воспитания, врачебно-педагогический контроль и самоконтроль, подготовка воспитателей к здоровьеформирующей деятельности в дошкольном образовательном учреждении).

Обоснованы комплексные занятия, сочетающие игровую деятельность, спортивные элементы (ходьбу с элементами корректирующей гимнастики, общеразвивающие упражнения на степ-платформе, комплексы физических упражнений со степ-аэробики, с фитболами) и музыкальное сопровождение для детей старшего дошкольного возраста.

Экспериментальная проверка показала высокую эффективность разработанных рекомендаций, является основанием для их широкого внедрения в учебный процесс детей дошкольных образовательных учреждений.

Ключевые слова: здоровьеформирующее физическое воспитание, организационно-методические основы, дети старшего дошкольного возраста, комплексные занятия, методика.

Petrenko H. V. Organizational and methodological bases of health forming physical education of senior preschool children. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in pedagogic sciences, specialty 13.00.02 - theory and methods of teaching (physical education, basics of health). – Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2017.

Health forming physical education is considered as a pedagogical process which is referred to the children health formation through the help of determined educational, recreational and sporting activities in classes of physical education and extracurricular activities.

Health condition, physical development, basic physics, functional capacity of children's cardiovascular and respiratory systems are preconditions of health forming physical education implementation in kindergarten. These preconditions are characterized by:

- Ill health of preschool children (45–60 % of preschoolers have morphological and functional problems, lowered resistance to diseases);
- Elevated (to 24 %) diastolic blood pressure;
- The average level of the physical development index (O. D. Dubogay), which is 38,4–41,9 relative value units;
- Reduced basic physics indicators (results of running 10 m are 3,27–3,59 s, standing long jump – 76,45–90,3 cm, throwing a tennis ball on the range (long) – 6,01–8,05 m, throwing a tennis ball in the target – 3,84–5,18 points, hanging on the horizontal bar – 20,55–27,57 s).

Parents of children favour the implementation of health forming technologies into physical education in kindergarten.

The results of the study indicated that the purpose of health forming physical education is a formation of physical culture of a person that includes person's awareness of the importance of motor activity, full and deep knowledge of skills, learning technologies of recreational and health prevention activities, the ability to use them in practice.

Taking into consideration the results of the scientific sources' analysis, the practice of kindergartens and referring to the position of systematic approach as the methodological basis of the study, the organizational and methodological principles of health forming physical education of preschool children are identified. Those are game orientation of physical education of senior preschool children, the use of new types of motor activity with the elements of sports, individualization and differentiation of physical loading, taking into account individuality of children, the use of non-standard equipment, physical education monitoring, medical and pedagogical control and self-control, training of teachers for health forming activities in pre-schools.

Taking into account the content of physical education in kindergartens and the lack of the standard sports equipment, we have designed the equipment for physical

exercises for preschoolers. Polypropylene pipes and fittings were applied. Set number 1 “Track and Field” consists of instruments for climbing, jumping, running with obstacles. Set number 2 includes equipment for the action-oriented games (rack for screens, gates of different sizes for ball games).

Results of the study allowed us to develop a methodology to justify different options of health forming lessons using the above mentioned equipment.

Complex classes, which combine gaming activities, sports and music items for preschool children, include movement therapy, exercises with step-platform, and set of physical exercises with step aerobics with fit balls. The lesson organization according to the method of circular training included the following sections: athletics, floorball, mini-basketball, and gymnastics. Differentiation of physical activities was carried out with the help of body position changes, duration, physical alertness and conditions of physical exercises conduction.

Monitoring of physical education of children was carried out by a computer program “Shape”, which gave a possibility not only to carry out the operational control, but also to do long-term planning of mass sports work

Experimental verification showed the effectiveness of the developed recommendations. It is the reason for their widespread implementation into the educational process of preschool educational institutions.

Key words: health forming physical education, organizational and methodological bases for children under school age, complete classes, methods.

Підп. до друку 23.01.2017 р. Формат 60×84¹/₁₆.
Обсяг 0,9 ум. друк. арк., 0,9 обл.-вид. арк. Наклад 100 пр. Зам. 200.
Друк – Вежа-друк (43021, м. Луцьк, вул. Бойка, 1).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.